

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กล่าวว่า การจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 3) และการที่จะให้การจัดการศึกษาสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่วางไว้ ต้องอาศัยปัจจัยหลายประการด้วยกัน ครูมีความสำคัญอย่างมากที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ซึ่งสังคมกำลังคาดหวังอยากให้ครูมีอาชีพที่มีคุณลักษณะต่อไปนี้ (ธเนศ จำเกิด, 2543, หน้า 173)

1. ตั้งความหวังในตัวผู้เรียนสูง
2. มีความรู้ในเนื้อหาที่สอนเป็นอย่างดี มีทักษะในการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญและทำให้ผู้เรียนทุกคนพัฒนาได้
3. มีทักษะการสอนที่ทำให้ผู้เรียนคิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น
4. มีคุณธรรมประพฤติตามจรรยาบรรณและมาตรฐานวิชาชีพครู
5. ใช้เทคโนโลยีและคอมพิวเตอร์ประกอบการสอนอย่างได้ผล
6. ใช้ภาษาไทยได้ดี มีความรู้ภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น

การที่จะให้ได้ว่าครูที่มีคุณลักษณะดังกล่าวนั้น ครูจะต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะเหตุว่าวิชาการใหม่ ๆ ได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (อาภา ภมรบุตร, 2546, หน้า 30) โดยเฉพาะความรู้ในเรื่องของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ซึ่งมีส่วนช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และในปัจจุบันคอมพิวเตอร์ได้ก้าวเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันอย่างกว้างขวาง ทั้งในส่วนของการใช้งานโดยตรง เช่น การใช้ในองค์กรธุรกิจต่าง ๆ การควบคุมระบบการจราจรทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ การติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลทั้งในระยะใกล้ไปจนถึงระยะไกลข้ามโลก รวมไปถึงการใช้ในด้านความบันเทิงทั้งเกมส์คอมพิวเตอร์หรือภาพยนตร์ที่สร้างด้วยคอมพิวเตอร์กราฟิก เป็นต้น นอกจากนี้เรายังพบการประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์ที่แฝงเข้ามาในชีวิตประจำวันมากขึ้นเรื่อย ๆ เช่น ใช้ในการควบคุมการทำงานของเครื่องปรับอากาศ เตาไมโครเวฟ กล้องถ่ายภาพและวิดีโอ เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าโลกในยุคต่อไปมนุษย์จะพึ่งการทำงานของคอมพิวเตอร์มากขึ้น โดยการทำงานของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และ

ระบบไฟฟ้าต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันจะถูกควบคุมด้วยคอมพิวเตอร์ทั้งหมด ผู้ใช้งานสามารถสั่งการทำงานจากจุดใด ๆ ในโลกก็ได้ โดยผ่านระบบเครือข่ายของคอมพิวเตอร์ (วาสนา สุขกระสานติ, 2541)

ในวงการศึกษาก็ได้มีการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ไม่น้อย โดยนำมาใช้จัดการเกี่ยวกับข้อมูลของผู้เรียน ตลอดจนผู้สอนในสถาบันการศึกษา ซึ่งช่วยลดภาระด้านการจัดเก็บเอกสารได้ดีทีเดียว ในปัจจุบันได้นำเอาคอมพิวเตอร์มาช่วยในการตรวจสอบวัดผลได้ โดยเก็บคำถามและคำตอบได้ในเครื่อง ทำให้การตรวจสอบวัดผลทำได้สะดวก รวดเร็ว และมีความแม่นยำ ยังใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ทางสถิติ และคำนวณค่าได้โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS การใช้คอมพิวเตอร์กับงานด้านการศึกษา ได้เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น โดยผู้สอนจะเป็นผู้เริ่มเขียนโปรแกรมเอง โปรแกรมที่ใช้ในการศึกษา เรียกว่า “Computer-Assisted Instruction (CAI)” โปรแกรมชนิดนี้จะมีทั้งการทดสอบ ตอบคำถาม-เฉลยคำตอบ, อธิบายภาพและข้อความต่าง ๆ ที่ใช้ในการเรียน เป็นโปรแกรมที่สามารถใช้ได้ทั้งในการศึกษาระดับประถม-มัธยม และมหาวิทยาลัย (กุลยา นิมสกุล, 2536, หน้า 24) คอมพิวเตอร์เป็นเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา มาก นักศึกษาทั่วโลกก็ได้ยอมรับว่า การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์และควรจะได้รับ การสนับสนุน (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2541, หน้า 362) แต่สภาพจริงที่เกิดขึ้นคือโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่มี การนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ตมาใช้ในสถานศึกษา ประมาณร้อยละ 13.0 ในแต่ละระดับการศึกษามีแต่ไม่ได้ใช้ (วิทยากร เชียงกุล, 2541, หน้า 142)

รุจิรา พริ้งศิรินันท์กุล (2544) ได้วิจัยเกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์ในการบริหารงานของโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สุรินทร์ พบว่า มีการใช้คอมพิวเตอร์ในเรื่องการสร้างบทเรียนสำเร็จรูป คอมพิวเตอร์ในโปรแกรมฐานข้อมูล และคอมพิวเตอร์ช่วยสอนอยู่ในระดับน้อยมาก เสกสรร ธงยศ (2542) ได้วิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการในการใช้คอมพิวเตอร์ของโรงเรียน โครงการปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม พบว่าครูมีการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนน้อย และอานุภาพ พัฒนา (2543) ได้วิจัยเกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์ของครูผู้สอนโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี พบว่า ครูผู้สอนมีการใช้คอมพิวเตอร์โดยภาพรวม และการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง จากเอกสาร การสำรวจ และการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นสมควรที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้คอมพิวเตอร์ของครูระดับประถมเพื่อใช้เป็นแนวทาง

ในการวางแผนให้ครูระดับประถมใช้คอมพิวเตอร์ให้มากขึ้นและสามารถใช้คอมพิวเตอร์ได้อย่างเหมาะสมอันจะส่งผลให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและพัฒนาการศึกษาไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้คอมพิวเตอร์ของครูในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการใช้คอมพิวเตอร์ของครูในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สมมติฐานของการวิจัย

การใช้คอมพิวเตอร์ของครูมีสาเหตุที่แตกต่างกันไป สำหรับการวิจัยครั้งนี้สาเหตุที่ส่งผลต่อการใช้คอมพิวเตอร์ ได้อาศัยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้คอมพิวเตอร์ของครูมาประกอบการคัดเลือกตัวแปรอิสระ ซึ่งพบว่ามีการศึกษาตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรการใช้คอมพิวเตอร์ โดยทำการศึกษาแยกกัน ซึ่งแต่ละตัวแปรจัดเป็นสาเหตุทางตรงต่อการใช้คอมพิวเตอร์ทั้งสิ้น ได้แก่ ตัวแปรอายุกับการใช้คอมพิวเตอร์ของ คัมมิงส์ (Cummings, 1991) เพศกับการใช้คอมพิวเตอร์ของ อุทัย คุลยเกษม (2542, หน้า 176 - 178) รายได้กับการใช้คอมพิวเตอร์ของ สเปนเซอร์ (Spenser, 1995) ระดับการศึกษากับการใช้คอมพิวเตอร์ของ สเปนเซอร์ (Spenser, 1995) ระดับชั้นในการสอนกับการใช้คอมพิวเตอร์ของ คอลกอส (Dolgos, 1991) แรงจูงใจในการทำงานกับการใช้คอมพิวเตอร์ของ สเปนเซอร์ (Spenser, 1995) ความพึงพอใจในการทำงานกับการใช้คอมพิวเตอร์ของ กันดยา เพิ่มผล (2544, หน้า 138) สุขภาพจิตกับการใช้คอมพิวเตอร์ของ มธุรส สว่างบำรุง (2542, หน้า 403) ความเครียดกับการใช้คอมพิวเตอร์ของ กิติกร มีทรัพย์ (2541, หน้า 21) ความฉลาดทางอารมณ์กับการใช้คอมพิวเตอร์ของ ชนิกา ตูจินดา (2545, หน้า 111)

นอกจากนี้ยังมีสาเหตุที่ส่งผลต่อการใช้คอมพิวเตอร์ทางอ้อม ซึ่งพบว่าได้มีการศึกษาตัวแปรอิสระที่เป็นสาเหตุทางอ้อมต่อการใช้คอมพิวเตอร์ผ่านตัวแปรอื่น ๆ โดยศึกษาแยกกันแต่ละตัวแปร ได้แก่ เพศกับแรงจูงใจในการทำงานของ พรนพ พุกกะพันธ์ (2544, หน้า 239) เพศกับความพึงพอใจในการทำงานของ สังวรณ จักรระโทก (2543) เพศกับสุขภาพจิตของ อุมพร วิโรจน์รัตน์ (2544) เพศกับความเครียดของ เนย์เลอร์ (Naylor, 2001) เพศกับความฉลาดทางอารมณ์ของ วีระวัฒน์ ปินนิตามัย (2542, หน้า 118) อายุกับแรงจูงใจในการทำงานของ พรนพ พุกกะพันธ์ (2544, หน้า 239) อายุกับความพึงพอใจในการทำงานของ สุมาลี กุลพิมพ์ไทย

(2542) อายุกับความเครียดของเซนและมิลเลอร์ (Chen & Miller, 1997) อายุกับความฉลาดทางอารมณ์ของ มนัส บุญประกอบ (2545, หน้า 43) รายได้กับความพึงพอใจในการทำงานของ กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์ (2542, หน้า 56) รายได้กับความพึงพอใจในการทำงานของ บุญโชค สุดกิด (2542) รายได้กับสุขภาพจิตของ ถวิล ธาราโกชนและ ศรีนัย คำริสุข (2541, หน้า 156) รายได้กับความเครียดของ ทิพา หอมสวาสดี (2543) ระดับการศึกษากับความพึงพอใจในการทำงานของ พรนพ พุกกะพันธ์ (2544, หน้า 239) ระดับการศึกษากับความพึงพอใจในการทำงานของ วิเชียร อินทจันทร์ (2545) ระดับการศึกษากับความเครียดของ ธนู ชาติธนานนท์, สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล และวนิดา พุ่มไพศาลชัย (2542) ระดับการศึกษากับความฉลาดทางอารมณ์ของ สุธยาม อนันตสายนนท์ (2544) ระดับชั้นในการสอนกับความเครียดของ มาลิกและคณะ (Malik et al., 1991) ประสิทธิภาพในการสอนกับความพึงพอใจในการทำงานของ ณัฐวุฒิ รสชื่น (2544) ประสิทธิภาพในการสอนกับความเครียดของ มิลเลอร์ และคณะ (Miller et al., 1999) และประสิทธิภาพในการสอนกับความฉลาดทางอารมณ์ของ ยุทธนา ไชยจุกุล (2546, หน้า 85)

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาตัวแปรเชิงสาเหตุดังกล่าวข้างต้นรวมกันทั้งตัวแปรที่ส่งผลทางตรงและตัวแปรที่ส่งผลทางอ้อมต่อการใช้คอมพิวเตอร์ จึงตั้งสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้

1. เพศมีอิทธิพลทางตรงต่อการใช้คอมพิวเตอร์ และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านแรงงูใจในการทำงาน ความพึงพอใจในการทำงาน สุขภาพจิต ความเครียด และความฉลาดทางอารมณ์
2. อายุมีอิทธิพลทางตรงต่อการใช้คอมพิวเตอร์ และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านแรงงูใจในการทำงาน ความพึงพอใจในการทำงาน ความเครียด และความฉลาดทางอารมณ์
3. รายได้มีอิทธิพลทางตรงต่อการใช้คอมพิวเตอร์ และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านแรงงูใจในการทำงาน ความพึงพอใจในการทำงาน สุขภาพจิต และความเครียด
4. ระดับการศึกษามีอิทธิพลทางตรงต่อการใช้คอมพิวเตอร์ และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านแรงงูใจในการทำงาน ความพึงพอใจในการทำงาน ความเครียด และความฉลาดทางอารมณ์
5. ระดับชั้นในการสอนมีอิทธิพลทางตรงต่อการใช้คอมพิวเตอร์ และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านความเครียด
6. ประสิทธิภาพในการสอนมีเฉพาะอิทธิพลทางอ้อมต่อการใช้คอมพิวเตอร์ผ่านความพึงพอใจในการทำงาน ความเครียด และความฉลาดทางอารมณ์
7. แรงงูใจในการทำงานมีอิทธิพลทางตรงต่อการใช้คอมพิวเตอร์ และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านความพึงพอใจในการทำงาน และความเครียด

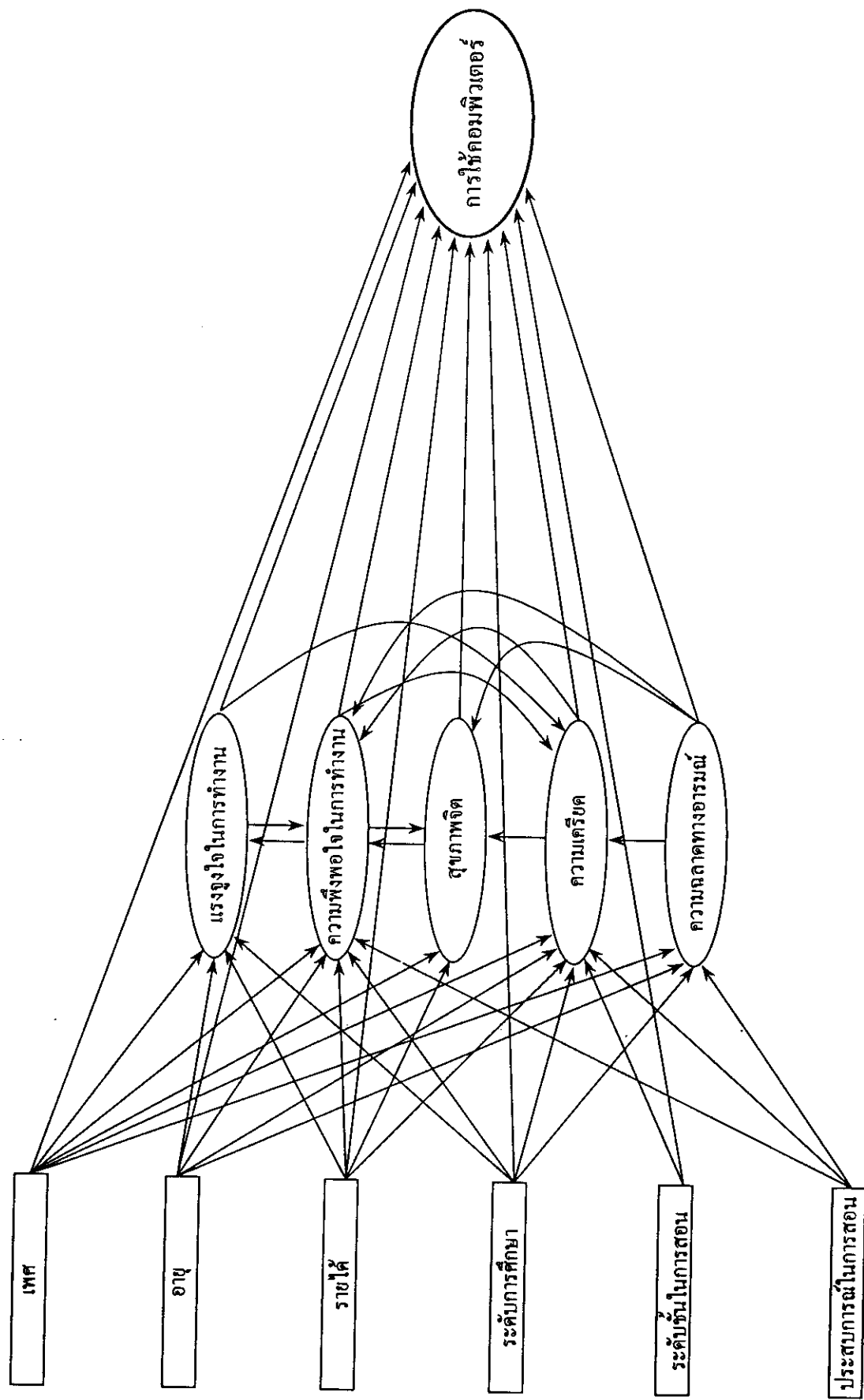
8. ความพึงพอใจในการทำงานมีอิทธิพลทางตรงต่อการใช้คอมพิวเตอร์ และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านแรงจูงใจในการทำงาน สุขภาพจิต และความเครียด

9. สุขภาพจิตมีอิทธิพลทางตรงต่อการใช้คอมพิวเตอร์ และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านความพึงพอใจในการทำงาน

10. ความเครียดมีอิทธิพลทางตรงต่อการใช้คอมพิวเตอร์ และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านความพึงพอใจในการทำงาน และสุขภาพจิต

11. ความฉลาดทางอารมณ์มีอิทธิพลทางตรงต่อการใช้คอมพิวเตอร์ และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านความพึงพอใจในการทำงาน สุขภาพจิต และความเครียด

จากสมมติฐานดังกล่าวข้างต้น สามารถแสดงปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการใช้คอมพิวเตอร์ของครูในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลสมการ โครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการใช้คอมพิวเตอร์ของครูตามสมมติฐาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารในการเลือกใช้ครูให้เหมาะกับงาน
2. เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและส่งเสริมให้ครูใช้คอมพิวเตอร์มากขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร ได้แก่ ข้าราชการครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2547 ทั้งเพศชายและเพศหญิงที่อยู่ในสายการสอนเท่านั้น มิได้รวมครูที่อยู่ในสายการบริหาร

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ข้าราชการครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2547 ทั้งเพศชายและเพศหญิงที่อยู่ในสายการสอนเท่านั้น มิได้รวมครูที่อยู่ในสายการบริหาร ทั้ง 6 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคกลาง ใช้การสุ่มแบบวิธีสุ่มหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling)

ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1. แรงจูงใจในการทำงาน ประสิทธิภาพ ท้องอุ่น, ทักษะ สุริยธนาภาส, วลีลิกา ฉลากบาง และประภากร โล่ห์ทองคำ (2542, หน้า 260) ได้กล่าวว่า เมื่อกล่าวถึงแรงจูงใจในการทำงาน ข้อมหมายถึง แรงจูงใจทางสังคมประเภทหนึ่งที่รู้จักกันในชื่อของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) ผู้วิจัยจึงวัดแรงจูงใจในการทำงานโดยอาศัยทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ซึ่งวัดจากตัวแปรสังเกตได้ 1 ตัวแปร ได้แก่ แรงจูงใจในการทำงาน

2. ความพึงพอใจในการทำงาน ได้แก่ ปึงจียอนามัย และปึงจียัตถะระคัน แต่ สิทธิโชค วรานุสันติกุล (2546, หน้า 162-163) อ้างอิงจาก Herzberg, 1966) ได้กล่าวว่าแท้จริงปึงจียอนามัยมิได้เป็นสิ่งที่นำไปสู่ความพอใจในงานเลย เป็นเพียงแต่ช่วยลดหรือเพิ่มความไม่พอใจเท่านั้น ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเฉพาะตัวแปรปึงจียัตถะระคันเท่านั้น ซึ่งวัดจากตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร ได้แก่

- 2.1 ความสำเร็จ
- 2.2 การได้รับการยกย่อง
- 2.3 ความก้าวหน้า
- 2.4 ลักษณะของงานที่ทำ
- 2.5 ความรับผิดชอบ

3. สุขภาพจิต วัดจากตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ได้แก่
 - 3.1 สุขภาพจิตด้านสภาพจิตใจ
 - 3.2 สุขภาพจิตด้านสมรรถภาพของจิตใจ
 - 3.3 สุขภาพจิตด้านคุณภาพของจิตใจ
 - 3.4 สุขภาพจิตด้านปัจจัยสนับสนุน
 4. ความเครียด วัดจากตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ได้แก่
 - 4.1 ความเครียดด้านร่างกาย
 - 4.2 ความเครียดด้านอารมณ์
 - 4.3 ความเครียดด้านปัญญา
 - 4.4 ความเครียดด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
 5. ความฉลาดทางอารมณ์ วัดจากตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร ได้แก่
 - 5.1 ความฉลาดทางอารมณ์ด้านส่วนบุคคล
 - 5.2 ความฉลาดทางอารมณ์ด้านระหว่างบุคคล
 - 5.3 ความฉลาดทางอารมณ์ด้านการปรับตัว
 - 5.4 ความฉลาดทางอารมณ์ด้านการจัดการและบริหารความเครียด
 - 5.5 ความฉลาดทางอารมณ์ด้านภาวะอารมณ์ทั่วไป
 6. ตัวแปรที่เป็นภูมิหลังของครู ซึ่งเป็นตัวแปรสังเกตได้ 6 ตัวแปร ได้แก่
 - 6.1 เพศ
 - 6.2 อายุ
 - 6.3 รายได้
 - 6.4 ระดับการศึกษา
 - 6.5 ระดับชั้นในการสอน
 - 6.6 ประสบการณ์ในการสอน
- ตัวแปรตาม ได้แก่ การใช้คอมพิวเตอร์ วัดจากตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร ได้แก่
1. การใช้คอมพิวเตอร์จัดการการสอน
 2. การใช้คอมพิวเตอร์ประกอบการสอน
 3. การใช้คอมพิวเตอร์ติดต่อสื่อสารและค้นหาข้อมูล

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การใช้คอมพิวเตอร์ หมายถึง การนำคอมพิวเตอร์มาใช้ทางการศึกษาของครูผู้สอน โดยแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ การใช้คอมพิวเตอร์จัดการการสอน การใช้คอมพิวเตอร์ประกอบการสอน และใช้คอมพิวเตอร์ติดต่อสื่อสารและค้นหาข้อมูล
2. แรงจูงใจในการทำงาน หมายถึง สภาพที่เกิดขึ้นจากความพยายามของบุคคลที่จะทำกิจกรรมใด ๆ เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายตามความต้องการและความพึงพอใจสูงสุด
3. ความพึงพอใจในการทำงาน หมายถึง ระดับความรู้สึกของบุคคลเชิงบวกที่มีต่อการทำงาน นายจ้าง เพื่อนร่วมงาน และองค์กร โดยแบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ความสำเร็จ การได้รับการยกย่อง ความก้าวหน้า ลักษณะของงานที่ทำ และความรับผิดชอบ
4. สุขภาพจิต หมายถึง สภาพความสมบูรณ์ทางจิตใจของบุคคลที่สามารถปรับตัวให้มีความสุขอยู่กับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ดี มีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่น สามารถดำรงชีวิตของตนเองอยู่ในสังคมได้อย่างสมดุล สุขสบาย รวมทั้งสามารถสนองความต้องการของตนเองในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปโดยไม่มีข้อขัดแย้งภายในจิตใจ ซึ่งมีลักษณะ 4 ด้าน ได้แก่ สุขภาพจิตด้านสภาพจิตใจ สุขภาพจิตด้านสมรรถภาพของจิตใจ สุขภาพจิตด้านคุณภาพของจิตใจ และสุขภาพจิตด้านปัจจัยสนับสนุน
5. ความเครียด หมายถึง ภาวะที่ร่างกายและจิตใจมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งที่มากระตุ้น ส่งผลให้ร่างกายและจิตใจเสียสมดุลภาพที่คนปกติพึงมี โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ความเครียดด้านร่างกาย ความเครียดด้านอารมณ์ ความเครียดด้านปัญญา และความเครียดด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
6. ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ศักยภาพของบุคคลในการรับรู้และจัดการกับภาวะทางอารมณ์ทั้งของตนเองและผู้อื่น อันจะส่งผลให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข โดยแบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์ด้านส่วนบุคคล ความฉลาดทางอารมณ์ด้านระหว่างบุคคล ความฉลาดทางอารมณ์ด้านการปรับตัว ความฉลาดทางอารมณ์ด้านการจัดการและบริหารความเครียด และความฉลาดทางอารมณ์ด้านภาวะอารมณ์ทั่วไป
7. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการจัดการศึกษา ซึ่งเกิดจากการยุบรวมกัน 3 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา และกรมวิชาการ
8. ครู หมายถึง ข้าราชการครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ในสายงานผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2547

9. ตัวแปรสังเกตได้ หมายถึง ตัวแปรที่สามารถวัดหรือสังเกตได้โดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้น
10. ตัวแปรแฝง หมายถึง ตัวแปรที่มีตัวบ่งชี้หลายตัว ซึ่งตัวบ่งชี้ได้มาจากการวัดตัวแปรสังเกตได้
11. ข้อมูลเชิงประจักษ์ หมายถึง ข้อมูลที่ไปเก็บรวบรวมมาจริง